

בסחרחורת¹

(תמונות ופרצופים ממרכז מסחרי בתל-אביב)

נתן אלתרמן

א. שיר המעלות

החום והאור עוברים לאט-לאט ברחובות, כמכונת "קמביין" גדולה; קוצרים תלמי-
צל ודשים אותם בלי רחם. כתמילקט ופסישיכחה נותרים רק מסביב לגזעי העצים
ובצדי המדרכות. תל-אביב נהפכת לפליאז'יה רחבה, והבתים מוסיפים לשזף בשמש
את גבותיהם-גגותיהם האדומים. מקהלת התרמומטרים מגיעה לטונים הגבוהים
ביותר. אזרחי העיר רואים את החיים מבעד למשקפיים כהים, מרטיבים מטפחות-
אף בזיעת-אפיים, מספרים זה לזה, כי בירושלים קר, כמו בגן-העדן, ואוספים
קולקציות של פתקאות גזוז.

פקידי המשרדים רושמים את הספרות הצוננות מתוך נמנום רציני ומעבירים עיני-
תחנונים מן השעון אל הֶנְטִילֵאטוֹר, וחוזר חלילה; פועלי הבנין מתרוצצים באבק
החול והביטון, כחנניה מישאל ועזריה בכבשן-האש, והגגות הנבנים נוטפים דמעות-
מים, כעזרת-נשים בימים-נוראים; חנוונים ישנים את שנת הקיץ במאורות
חנויותיהם... ולקוחות, שעורפיהם רכים ולחים, מתעצלים לעמוד על המקח;
אבטובוסים רודפים אחר צילם באין יכולת להשיגו ולנוח בו; חמור קטן ושווה-נפש
מהלך כסהרורי בתוך השריפה... כלבים משלחים לשון וצדים בלי משים זבובים
אחוזי סחרחורת; מכונית-ההרבצה העירונית מפקחת על הסדר, כמטרוניתא כבודה,
וגוררת אחריה שובל מבריק ומגרה של קילוחי מים דקיקים; הים נאנת, גונח וזורח
מלח על פצעי המתרחצים הצרובים...

חלמון-שמש גדול נצלה במחבת השמים הכחולה.

כל התושבים יודעים היטב, כי תהלוכות לפידים ונאומי מחאה חוצבים להבות-אש
לא יפחיתו מן החום אפילו מעלה אחת, וכי יש רק תרופה יחידה כנגדו והיא: לזכור

¹ "תל אביב הקטנה", הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1979. פורסם לראשונה ב'הארץ', 15.8.1933, 20.8.1933, 15.9.1933

ולהכריז בליהרף, כי החום איננו חום כלל וכלל אלא... חמסין!... זה מעורר יותר ממקלחת.

אבל העולים החדשים אינם מוצאים עדיין סיפוק בחמסין. אם תפגשו מכירעולה, והוא עייף וכושל מחיפוש מקורות פרנסה יהודיים, מאפסוטיקה ערבית ומזריקות טיפוס ממשלתיות, תנו לו את כל הידיעות הדרושות על אודות מקומות המנוחה והצל בתל־אביב, אשר בהם יוכל להחליף כוח ותקוות.

הוליכוהו, למשל, אל השקמות שברחוב הכרמל, אבל התרו בו, שלא ירדם שם, פן יכרתו בינתיים את העצים; הראו לו את שדרות רוטשילד והסבירו, כי לכאן טוב לבוא ביחוד בשעות הלילה, שכן בשעות אלה צל; הגידו לו, כי גם על שפת הים אפשר להיחבא מן השמש... את הראש מניחים תחת כיסא־המרגוע ואת הרגלים טומנים בחול; הובילו אותו בכל שביליו ומסתריו של גן־מאיר, לפי התכנית של הצייר הלוי; עזרוהו לטפס ולעבור על גדר חוטיהברזל של הגן הסגור במרכז בעלי־מלאכה; עלו עמו אל מגדל־המים העירוני, רדו עמו אל בית־הכבוד הציבורי הקריר. ובשעת הדחק עוצו לו, שיֵשב בצל סוכת השוטר, אשר בקרן אלנבי־נחלת בנימין.

ב. סאנשו מול טחנת־הרוח

אך העולה העמוס דאגות לא יבחר אפילו מקום אחד מכל אלה המקומות, וילך דווקא למרכז מסחרי... אמנם, אין שם שושניניחוח וכנפירננים ומעינות־מים חיים, שם פורח רק האבק ומצפצפים רק האבטומובילים ומפכים רק פלגי הזיעה. אבל מה לעולה חדש ולרומאנטיקה?! הוא גרעין רופס שניטלטל לקרקע רחוקה ונוקשה; ראשית־כל צריך להכות שורש, לפתח ענף תעשייה נושא פירות, להיאחז, להתאקלם... ומרכז מסחרי הוא המשתלה.

התקן עצמך בפרוזדור... זוהי הפרוזה של הדור. עולם העשייה!

שדרות רוטשילד התמימות שבשמלתן הירקרקת, והרכבת, המנופפת את בלורית־העשן לקראת שדות רחבים, עוברות ביעף את המקום המסוכן, מתוך הצצה נפחדת לימין ולשמאל. בתים צועדים בתהלוכה רצינית וכבדה, כשליחי מכירה־כללית הנושאים שלטים מפנים ומאחור. פעם בפעם נופל אחד בדרכו ומיד צץ אחר במקומו, והוא חזק וסביל מן הראשון; ואף ינוקא זה, אשר חלב הטיח עוד לא נתייבש על קירותיו, מסתגל כהרף־עין לתפקידו והולך עם כולם רגל ברגל, מאושש וזקוף־קומות. קולות צפירה ופעמונים!... אגד צבעוני של אבטומובילים נוסע בזירות מאומצת קדימה; מאזין, בתוך הרעש המעביר על הדעת, לכל פקודת

הגה קלילה, כובש את יצר המוטור המהיר, עד הגיעו לדרך־המלך, ומשנן לעצמו בלי הרף, בהשבעות שבאמונה תפלה:

העולם גדול והדרך רעה –

סע 6 מיל לשעה.

השופרים נוטרים והחק לא צחוק –

לא לעשן ולא לירק!

ומימין מתגלגלת מדרכה... ומשמאל מתגלגלת מדרכה, כשני סרטים מזמרים ומדברים לא מאה אחוז עברית. טורי אנשים נאחזים ונפרדים, משתלבים ומתחמקים, בנפתולי קאדריל מורכב. מצחצחיהנעלים רוחשים מלמטה ומצחצחי החלונות מרחפים מלמעלה. תימני – מחסן כלבו, שעטים־נובעים תחובים לו בכיסי חזיתו ככדורי צ'רקס, להבדיל, ושרוכי־נעלים משתלשלים מחגורתו ומגבות כרוכות לו על צווארו ושטיח ערבי לו בימינו ושעון מעורר בשמאלו - - הולך ומזמר בקול שאינו ניחר לעולם כמודה לריבון העולמים על כל הטוב אשר חננו... ערבי בעל עזים מניע את סרח האליה של מכנסיו בקצב אליות העדר ותייר מדוקדק ומקודאק מסתכל בו במשקפיים רחבות מתמהון; עולה רופף מחליק על קליפת בננה ונזכר בשלג הרחוק וב"סקי", שלא היה סיפק בידו להביאם הנה. יהודי מסובך בזקן, בפיאות ובדאגות פרנסה, יהודי שמוחו תפוח ורוחו נפולה וצווארוננו פרוע לפני היפרע שטרי חובותיו, מקבל בתנועה מיכאנית פיסת־נייר צבעונית וקורא בעיניים מטומטמות:

גברת	גברת
מקסימה	מקסימה
לא	לא
להתייאש	להתייאש

שלושה רגעים לפני השינה משחי את פניך ב...

...והפתקה צונחת מידי היהודי כתקווה ורודה שהיתה לאל.

אכן, הרבה תקוות צבעוניות באות ומפליגות כמפרשים בנהר אספלט שלפני. רוחות המולה המונית מניעות כאן גלגלי טחנה גדולה ומסותרת. על החוף הזה, מסביב לטחנה זו, אני משוטט כאורח לשעה, אין מוחי משיג את דרכי הספינות ואת סוד

הקמח הנתחן. בפאי עולה רק בושם־מרחקים זר וחריף, ובאוזני – שאון הגלגלים.
כנפי טחנה רחבות – עסקים, עסקים, עסקים, - סובבות מעלי.

בני־אדם, כדונקישוטים מרי־נפש, משתערים עליהן, נאחזים בן, יורדים ועולים
חליפות... ואני – סאנשו עבדכם – טוב לי על חמור מנוחתי הקטנה.

רוכב אני לי כך, רכוב והתבונן, זר בין זרים, ללא מכר ומכרים ולפתע־פתאום – עליך
שלום!

ג. האביר בעל דמות היגון

חן המקום על יושביו וחן השעה על עושיה. אדם, שרגיל אתה לפגשו במקום ובזמן
מסוימים, נראה לך משונה־פרצוף וחסר־משמעות בסביבה אחרת. את חברי זה אני
רואה כמעט ערב ערב ולילה לילה, כשבלוריתו השחורה משבררת את נברשות־
החשמל ובאס הקטיפה שלו יוצק את שירי וניציה, עיר מולדתו ונעוריו, לתוך אוזני־
אפרכסת נאמנות. כאן היה אחר, לגמרי אחר! פניו מרוכזים, עיניו מלוכסנות לצדדין
ורגליו כאילו עומדות ונמשכות קדימה, עומדות ומתאמצות לבל תינתקנה... האם
גם הוא, שייט הגונדולות הלילי, בין רוכבי הרוסינאנטיים?...

- עליך שלום!...

בלוריתו עמדה על בהונותיה והחוותה לעומתי קידת־חן עצובה.

- עסוק?

- ביזנס, ידידי, בזיונות וחסל... בערב רומאנסיים וביום פינאנסיים... שלום, שלום! או
לא, חכה כמעט רגע!! בעצם, אין אני עסוק כליכך, אני רק הולך, הולך או רץ או
מזדמן עם בני־אדם הולכים ורצים כמוני. אנו עובדים כאן עבודת שרשרת, אחד
מטורף התחיל ממהר והכול מוכרחים להיחפז אחריו. לכן, אל נעמוד במקום אחד,
בוא עמדי, תסייר בינתיים את מסתרי ה"סיטי"!!...

האביר בעל דמות היגון רכב בראש. הוא הורה את הדרך, ואני – נושא כליו – רשמתי
את קורות המסע.

ד. הבורסא מדברת

- הנה – אמר לי מורה הדרך – הנה בית-הוועד המרכזי לסרסורים, למתווכים, למלווים, ללווים ול"צדדים" למיניהם. כוונתה עולה כאן בגרוש, וכוס עסיס – בגרוש וחצי, עליכן באים לכאן רק לצורך עסקים ששווים למעלה מאלף לירה... לשם סידור עניינים פחות-ערך מזה קיימים סניפים אחרים, אבל הבורסא המרכזית כאן היא. ניכנס פנימה!

כסירת-מוטור זהירה ובקיא, הגוררת אחריה אדווה עיוורת, כן חתרנו – הוא ואני – בין שרטוני השולחנות הצפופים. מצאנו לנו פינה נידחת ובטוחה בין תיבת הגלידה ובין צילינדר הגזוז, הכנענו את רגלינו, שלא רצו בשום אופן להתכנס מתחת לשולחן ומיד... מיד התחילה שוטפת אותנו ההמולה. השאון אשר קפץ לנגדי ברגע שבו פסחתי על הסף, אשר כירכר והתפתל סביבי ולא יכול לתפסני, שאון זה גאה עכשיו, עלה וקלח על כל אברי הרוגעים. נדמה לי כי אין עוד מקום בתל-אביב, חוץ מאולם-הישיבות של העירייה ובתי הת"ת התימנים, אשר בו מעמלים את השפתיים ומאמנים את מיתרי הגרון כמו בין קירות צהובים ואפלוליים אלה. קשת השפות מתקמרת, משתרעת, משתבררת, נפרדת ומתאחה, נמתחת מן הקצה אל הקצה, כפסי-סרפנטין משולבים ומפותלים, שכל אחד מהם שומר על צבעו שלו.

האנגלית נפלטת כחומר היולי דביק ונשלחת לתוך מיבחנות אוזניו של השומע בטרם נלושה בלשון ונסתננה דרך השיניים. סרסורי פולין וליטא, שצרות רבות עברו עליהם גם בלאו הכי, מסתגלים באין ברירה אפילו לבעל ההון האנגלי... הם מקשיבים לדבריו בהבעת-פנים של "רשע מה הוא אומר..." ומתאוים ודאי מאוד מאוד להקהות קצת את שיניו!

הערבים חותכים את דיבורם ישר מתוך החד ומטילים אותו חי ומפרפר לתוך דודי הרעש הרוותחים, אבל בני ישראל אינם נבוכים כלל. הם מבינים את בני שיחם על-פי היקש וגזירה-שווה מתרגום אונקלוס, ובשביל לענות להם הרי די ב"אָסְמָע" וב"בּוֹקְרָא", ואידך זיל גמור בלשונה של אמא...

הדיבור האֶסְפְּנוֹלִי נוקש כמכונת-כתיבה מהירה על גבי מנענעי השיניים, והגרמנית מותחת את הברותיה מעשה סוחר הפורש לפני קוניו את עטיפות האריג, מבלי לחוס על טירחה זמן. בין שתי אלו מהלכת האידית. היא מנגנת יותר מן הספרדית, אבל קצרנית, פסקנית וחריפה מן הגרמנית. למה להעריך ב־ a a ולמה להתאמץ ב־ eu אם יש, ברוך השם, a פשוטה, e פשוטה ואפילו u, o, i, שאינן נופלות ח"ו במאומה מן

הנ"ל.² את הקונסונאנטים היא רואה ככסף מזומן, שיש לשמור עליו, ואילו האותיות הקוליות הן בעיניה שטרות שאפשר להחליפם זה בזה ללא כל הפסד. מתוך שאין ברצוני לעסוק בשאלות טראנסדיקציה אדלג על הרוסית והפולנית של הבורסא. אפסח גם על העברית... את זו לא הספקתי לשמוע כראוי.

ד. הוונטילאטור מבולבל

כמעין רועש בתוך מערה קודרת, מפכה ההמולה. אפלולית שורה על הכול. זוהי עלטה כבדה, רכה וחמימה, צל תמידי ולא בא וגז ומתרענן. פטריות הכובעים ותרבושי הפטל גדלים פרע במחבוא יער זה, תחת נוף התקרה העבות ובין שיחי השולחנות.

פנים אל פנים ועורף מול עורף יושבים בעלי תעשיה, בעלי קרקעות, בעלי בתים, בעלי אינציאטיבה ובעלי חובות. מנהל חברת פילמים מתייסדת תר בעינים עצובות את אופק ההון בא"י; יהודי, אשר חלום הבירה מתוצרת הארץ תוסס בקרבו, שותה תה חמוץ ומוכיח למישהו את הצלחת התעשיה העתידה באותות וברמזים... פרדסן, שעצי תפוזיו (איזו מלה מתוקה!...) הצעירים עומדים לשאת פרי, מדיין בדבר אריזה ומשלוח. הוא חרד ורציני ומתרגש, כאב השולח את ילדו בפעם הראשונה אל ה"חדר"... אכן, בן חמש לסחורה!... עולה חדש, הפוסח עדיין על הסעיפים ואינו יודע מה לקנות, - בית, פרדס, בית-חרושת לתעשיית תנורי-הסקה או מניות של חברת הקרח הא"י, עסוק כרגע בשיחה עם "צ. צ. 890" – הוא בעל המודעה בדבר בית-קפה העומד להימסר בתנאים נוחים מסיבת עודף רווחים...

ליד השולחן הסמוך מפרפר יהודי תחת מבטו המהפנט של אחד מגדולי הסרסורים לקרקעות. זה אינו מתרוצץ ואינו מתרגש, כחבריו החגבים. מצודתו פרושה עד למרחוק, והדגים באים לתוכה מעצמם. הוא אינו מתחנן, אינו מפליג בשבח הסחורה ואינו משתדל להוכיח דבר. רוחו קרה תמיד, דבריו ברורים ושקולים, וקולו המרתפי מעביר רעד בעצמות לקוחותיו.. הטובה היא האדמה?... אינני יודע... אומרים שטובה... ובכל זאת צריך לראות... תראה בעצמך, ותיווכח!... היש קושאן?... לא. הקושאן איננו, אבל קושאן יהיה... מתי יהיה?... כשיהיה הכסף, יהיה גם הקושאן... ולעת עתה, שלום! טרוד מאוד!... תחשוב על הענין, תשקול בדעתך, ותיזהר... מאוד יש להיזהר!...

² [הכוונה היא לכך שביידיש, להבדיל מאשר בגרמנית, אין אותיות עם אומלאוט – הערתה של ד"ר נגה רובין]

גומר. וקם והולך. היהודי מלווה אותו בעינים מתחננות ומרגיש כי לבו יפחד מחרדה וירחב מאמון רב... – זהו סרסור! זה לא ירמה... האם יכול אדם כמוהו לרמות?...

...וסוכן אומלל של חברת־ביטוח בוכה לתוך כיס חזיתו של יהודי קר־מזג, בעל שרשרת־זהב עבה, על קוצר החיים עלי אדמות ועל המוות האורב לאדם על כל צעד... וגינטלמן מהדור, שכאילו יצא זה עתה מחלון־ראווה של בית־מסחר לבגדי גברים ושהה זמן רב בבית־חרושת לתעשיית מיני בשמים, סוחט בידיו המאניקיוריות טיפות־אחוזים אדומות מתוך יהודי כושל, היושב בפישוט אברים ומפשיל צווארו לשחיטה... ושוב קרקעות, בתים, פרדסים, ומיני תעשייה חדשים... מוכרים וקונים בשטרות ובמזומנים... בית בן ארבע קומות זוחל ועובר מרשות לרשות... האדמה מכה גלי דונאמים, עולה ויורדת כים בעתות גיאות ושפל... המחירים מתנפחים, מתעופפים למעלה ומתפקעים כשלפוחית בעת הילולה... החול נקנה בזהב, והזהב עולה בדם ובמוח... הבורסא מלאה על גדותיה. אין מקום. השולחנות הפנויים נלכדים בסערה, ממש כמו המגרשים. הטלפון עובר מפה לאוזן ומאוזן לפה. הוונטילאטורים מבולבלים... הם מביטים חליפות ימינה ומשאלה ואינם מבינים דבר... ראשיהם מסתובבים מהר מהר.

ה. מארקורומאניה

ובחוץ, על פני המדרכה, עוברים ושבים מעין בלשים פזיז־צעד וחטופי־לחש. פעם בפעם מקריב אחד מהם את פניו אל זגוגית־הקיר עד שקצה חוטמו משתטח ומלבין, או יתייצב על הסף ויעיף את עיניו המעומעמות לכאו ולכאן, מעל לראשי המסובים. אנו עוסקים ב"הרחה". מחכים לראיון שנתאחר משליכים חכה. הפרצופים שונים זה מזה עד מאוד, אבל כולם – הגבוהים והנמוכים, השמנים והדקים, השלומיאלים והמצליחים – כולם טבועים בחותם אחד, חותם השפרון. מין שמחה עצובה שורה על פניהם, ופעלתנותם הפזיזה מזכירה עירנות נארקוטית. הנה שני תימנים – אב ובנו. גם הם נסחפו לתוך המערבולת ועליהם להיות יחד, תמיד יחד, כדי לעמוד על נפשם בפני השיכנאזים. האב – שיער־כסף דליל מרחף על פניו כערפל של אצילות לבנה, והבן אדמוני הוא!... הזקן אינו מפקפק אף במעט – יהפוך תימני עורו ובת תימן לא תחטא לבעלה! שניהם קטנים, צנומים ושקטים מאוד... דוחים אותם בזרוע, והם מתחננים בקול, גוערים בהם בקול והם עונים בעינים. השיער מרצד על לחיי הבן כשלהבת רעבתנית – הה מסחר, הה עסקים... הלעיטונו נא מן המתוק־המריר הזה!...

יהודי גבוה, שזקנו מתבדר באוויר, ורגליו מתלבטות בקאפוטה, רץ לכאן ולכאן. תוקע ידיו לשלום, שואל ומשיב, מנחש עתידות ומזכיר נשכחות, מוסר בארשת רצינות רבה סודות שאין להם שחר, מריק את כל אוצרו האינפורמאציוני. חוזר וממלאו מיניה וביה, ורץ הלאה...

- ברנש אדמוני זה, - אומר חברי, - מכנים כאן בשם "רויטר"... מימי היותו בבורסה לא התחיל ולא הביא לידי גמר אפילו עסק אחד. היה בעל־מלאכה, נגר, והרוויח למחייתו, אבל עזב את הכול ובא למרכז מסחרי. לפעמים מופיעה אן אשתו, רודפת אחריו, מתחננת שישוב... הם רעבים ללחם.

אנו שותקים. כנפי הטחנה מגבירות את רעשן. קלחת העסקים הרותחת מעלה שפעת אדים, ובני־אדם מתרוצצים בתוכם כהלומיין. בהלה למגרשים, לזהב, לחלומות... אלאסקה! צועק מוכר הגלידה, ואני שואל בשקט את ידידי:

- אמור נא, האם שמעת פעם על־אודות מחלת־נפש בשם **מארקורומאניה**?... האביר, בעל דמות היגון, לא שמע כזאת. גם אני, נדמה לי, לא שמעתי עדיין. הוא הציץ בשעון ונחפש לקרוא למלצר.

-בוא נא, - אמר לי, - בוא. אחד ממכירי זקוק מאוד לכסף. נלך יחד. תראה גם קצת את אשר מאחורי הקלעים של התיאטרון הזה.

ז. שיחון מלך האמורי

בעוד אנו נדחקים לצאת מתוך הבורסא וזורעים דחיפות ו"סליחות" על ימין ועל שמאל, הבקיע לו דרך לקראתנו ברנש גוך, שאפו ונחיריו סתומים בצמר־גפן וראשו מציץ מבין כתפיו כעכבר המתגנב מחורו ובוחר את מצב הבטחון סביבותיו. הוא נעץ בי עינים מימיות, קצרות־רואי, הצטחק בחניכי שיניו הוורודים ואמר:

- רואה אני בך שרוצה אתה לקנות מוטוציקל!

- ???!

אפילו קריאת התמהון המסורתית אינה מספיקה להתעופף מפי, והוא – ברז דיבורו כבר פתוח:

לא, לא, לא! אל תחשוב, כי מתכוון אני לדבר על לבך שלא תקנה. אדרבא ואדרבא. וכי מוטוציקל הוא חפץ של מותרות? הן צורך הוא. אדם בלי מוטוציקל דומה למוטוציקל בלי אדם – אין הם יכולים לחיות כלומר לנסוע, זה בלעדי זה!... ומה הם

החיים אם לא נסיעה ומה היא נסיעה אם לא מהירות? ... מהירות! רק דורנו הגאוני המציא את המושג הנפלא הזה, ואתה, אדוני, מובן מאליו, כי אינך צריך להיות כפוי טובה לדורך. אם נולדת בימינו אלה חייב אתה לקנות, לכל הפחות, מוטוציקל... הן ללכת ברגל יכולת גם במאה השמונה־עשרה והשבע־עשרה!...

להפסיקו? הוא נחפז מדי בדיבורו... להדפו הצידה? הוא קטן מדי... מה לעשות? אני מביט מתוך יאוש בפני ידידי, אבל האביר בעל דמות היגון, רק מחייך לעומתי, ועיניו מרמזות לי: שמע!

- אל תיחפז, - שוטף הברז, - לקנות תספיק תמיד, המוטוציקל לא יברח. עליך לדעת מקודם, איך לקנות ואיפה לקנות. יש עמדי במקרה משהו משופרא דשופרא! מחייה נפשות בהילוכו ומחייה מתים בקול רעשו... אושר לאין שיעור בתשלומים לשיעורים... מושב מפנים ומושב מאחור – מושיב אתה שם בחורה, ואינך צריך להפנות כלל את הראש... היא קבועה כבמסמרות וכרוכה אחריך בכל אשר תפנה! והמחיר, המחיר אינו שווה אפילו שידובר בו... את המוטוציקל אתה מקבל חינם... חינם על־פי שטרות למשך שנתיים... הריני נשבע לך בחיי הראש הקטן הזה – כאן הוא מקרב את ידו אל שולי הכובע – כי מציאה כזאת לא ראית ולא תוסיף לראות! רחמי האביר בעל דמות היגון נכמרו סוף־סוף על סאנשו עבדו. הוא התחכם להסביר למטיף הנלהב, כי אני עצמי הנני סוכן מוטוציקלים, ותוך כדי דיבור דחפני קדימה בתנופת־יד חזקה. רגעים מספר חכיתי לו בחוץ, וכאשר ראיתיו יוצא אלי בגפו, הבינותי, כי הצל הצילני.

- היה לך הכבוד, - אמר לי האביר, - לדבר פנים־אל־פנים עם רבן הסוכנים של מרכז מסחרי, הוא מר "אליפלט", על שום שאין מפלט ממנו, או "שיחון מלך האמוריי" על שום כשרון דיבורו. חברות־המסחר בארץ רבות עליו ומתחרות ביניהן כדי לרכשו. הוא אוהב את מקצועו ומסור לו בכל לב. את כל האמצעים – למן הפסיכולוגיה המדעית ועד עקשנות החמור – גייס למענו. אפילו סיכה תחב לו בכובעו כדי שיוכל להישבע בחיי הראש! אוהב הוא את מקצועו, אבל מחליף את נושאי נאומיו כהחליף אדם את כסיותיו. עכשיו הוא עסוק במוטוציקלים, ואני בטוח, כי אין הוא הוגה, כי אין הוא חי אלא בזאת... אבל שלשום ראיתיו מחתים בני־אדם שלא חטאו על ירחון ישן, שאבד עליו כלח. אז הלך עמו בן־לווי, בתורת עזר כנגדו מטעם הוצאת־הספרים, ומר אליפלט שלנו לא נח ולא שקט עד אשר החתים גם אותו בדרך..

אני לופת פתאום עמוד־חשמל ורוצה לטפס עליו מתוקף הצחוק שאחזני... האביר בעל דמות היגון מחייך אף הוא ומדבר אגב הליכה:

- זה כבר עלה בדעתי, כי מרכז מסחרי הוא כעין אספקלריה עקומה, המתעללת בדמויותיהם של בניאדם. באותה העקשנות, באותה המסירות, באותה העורמה, שנצטברו בסוכנים ובסרסורים אלה, תרו אנשים אחרים יבשות נעלמות, יצרו מכוונות נפלאות, עברו ביעף את האוקינוס האטלאנטי, עלו לראש האוורסט וירדו ללוע האַטנה... אנשים אלה היו גיבורים, יען כשרונותיהם גברו עליהם והמריצו אותם לנסוע, לחשוב או לעוף. לא כן מר אליפלט. הוא חזק מכשרונותיו... הוא פקד עליהם לעסוק במכירת מוטוציקלים!

המלים הרציניות סתמו את מעיינות צחוקי. אנו הולכים בשתיקה. האביר נעשה שוב מרוכז בפנים ומרושל כלפי חוץ. עלינו עד רחוב אחד-העם, פנינו שמאלה, וירדנו ברחוב שבזי.

- הנה הגענו!

ח. היא איננה באנק!

לפנינו בית גדול ועצוב. עונות חורף וקיץ המיתו את צבע קירותיו, העובש פשה בו כצרעת מבישה והטיח הנופל חשף טורי לבנים, כעצמות-שלד בולטות פה ושם. הבית היה רע ועצוב. חלונותיו לא ידעו יותר לבכות עם טפטופי גשם ולעלוז בזהרורי שמש. דלתו הפרוצה ומדרגותיו המקורקות נראו כִּפָּה בעל שיניים רקובות. ריח זוהמה ומוות נדף משם. עברנו את רצועת האשפה הנצחית, שנמשכה לכל אורך החזית ונכנסנו פנימה.

קומה ראשונה – דלת משמאל ודלת מימין. על האחת שלט־פח צהבהב: "תופרת לבגדי נשים וילדים גם". על גבי השניה הכריז מישהו באותיות-גיר ילדותיות מאירות עינים:

עֲמָרָם וְרַחֵל מִתְּגַעִים נוֹרָא

לְמִשָּׁהִם חֲתָן וְקֵלָה

בוז

על רחבת הקמה השניה רבץ ילד קטנטן ועגלגל בכתונת לעורו, וזבובים, אחוזי קסם, עטרו את עיניו השחורות, הפקוחות לרווחה... מכאן ואילך נתחלפו מדרגות-האבן במדרגות-עץ. אך דרכו רגלינו עליהן וכל הבית התחיל מתאנח, כאילו פגענו במקום-התורפה שלו. ככל אשר הוספנו לעלות, כן רבו האנחות וכן גברה האפלולית. לפתע – שקט. אור יום חיוור ומבוהל הציץ בין חכרי הרעפים. עמדנו על הרחבה האחרונה.

לפנינו דלת נמוכה. אחת ויחידה – עלייתגג. האביר בעל דמות היגון עמד אצלה ללא נוע, מצחו נגע כמעט במשקוף ומבטו נקב את העץ האטום.

- מי גר כאן? – אני שואל, והוא, במקום מענה, נושא אגרופו ומכה בפתח פעם ופעמיים. לקראתנו נפער אשנב קטן, מרובע, ובו נראו פני זקנה כמושים ומחודדים. עינים אדמדמות, שכאילו חסרו לגמרי את ריסייהן, הסתכלו בנו ארוכות.

אז אמר לי האביר, מבלי להסב את פניו:

- האין זה מזכיר לך דבר־מה? הסתכל היטב! זהו רומאן פסיכולוגי, זהו סיפור־בלשים, זהו סינימה באלאש...

ואחר־כך, לעינים האדמדמות:

- סבתא, פתחי! הן תראי – מכירים באו... כסף רוצים ללוות!

צמרמורת מבוהלת קפצה משפולי עורפי אל בין כתפי, הדלת נראתה לי כדף מרובע, גדוש אותיות, כדף בלה וממורט מתוך ספר ישן של דוסטויבסקי... היא נפתחה לאט לאט בחריקת ברזל כבדה.

התקרה גלשה למטה בשיפוע מהיר. בה היה קרוע צוהר קטן, ממולא בפיסת רקיע כחולה. בהיכנסי החדרה דמיתי רגע, כי שלג רב ירד עליו וכסהו כולו. על המיטה החלודה, על השולחן הרעוע, על הכיסא ועל הארגז בעל חישוקי הברזל, נחה שכבת נוצות עבה. אכן, לא החליפה הזקנה ולא הטליאה את כריה מאז החתונה... קורי־עכביש נתלו על הקירות והסיפון, כקרעי וילונות עבים.

חברי אחז בי, הקריבני אל הזקנה ואמר בקול רם ובהדגשה מכוונת:

- בבקשה להכיר: בעלת הבית שבו אנו נמצאים כעת, בעלת הבית שמנגד ובעלת הבית השלישי מימין, פרדס ליד פתח־תקוה ודונאמיס יקרים מפז בסביבות חיפה. שטרות על שמותיהם של ותיקי המתרוצצים במרכז מסחרי. את כספה המזומן לא ספר עדיין שום אדם.

הזקנה מניחה אותנו שיגמור ועיניה האדמדמות, חסרות הריסים, נעוצות בו בלי מצמוץ כלשהו, צחוק חרישי מרעיד את זוויות שפתיה. היא פונה אלי בנעימה רוטטת ובכיינית:

- שקר הוא עונה בי, לועג הוא לי וחוטא לאלוהים. לבני, שיחיה, הבתים, ולו גם – הקרקעות והכסף. עלייתגג נתן לאמו הזקנה וקיצבת חודש זעומה למחייתה... אבל

אני לא אתאונן, אני חמס לא אצעק, שבע ביום אברכנו, לאל אתפלל בעדו, כי ישמור השוכן במרומים אותו ואת...

- חסל! – מפסיק האביר, - די, סבתא... שמעתי זאת שלשום ולשמוע שנית אינני מחויב. הגמרת בנפשך לתת את הכסף או לא?

- וכי באנק אני?... – מושכת שוב הזקנה את קולה הרועד – אמור נא בנאמנות: וכי דומה אני דמיון כלשהו לבאנק? להם הכסף ולי כאבהראש, לי העינים הכהות והגב הדווה... מי אמרת, יהיו הערבים?... כן, כן, ראינו גם טובים מהם, ובאלה אי אפשי!... מה? אני מכירה אותם, אתה אומר? אמנם כן, מכירה אותם! הם אשר הביאוני עד הלום, לעלייתגג זו, לתוך בלואיסחבות אלה... לא רחימאי, לא בין איליהכסף חלקי ואף מחייתי בצמצום, בדוחק ובצמצום... נדמה, כי שלשום דיברת על עשרים ושלושה אחוזים ואני פחות מעשרים ושבעה לא אקח...

קולה הולך ונחלש, הולך ונמוג, גופה הקטן צונח על הכיסא באי־אונים. אבל המשא ומתן מתקרב לקצו, האביר מסכים... מיד היא מזדקפת וקוראה בקול:

- יא, עבדאללה!...

הצרור, אשר חשבתיו מקודם לגל סחבות מוטל בפינה, זע, מתנער, קם ומרעיד את הקירות בפיהוק רועם. זהו הערבי, שומר־הראש... הוא מבליט את חזהו השעיר, מפשק את עמודי רגליו ועומד בינינו ובין הזקנה הגוחנת אל הארגז בעל חישוקי הברזל...

לפני צאתי ראיתיה ניצבת באמצע החדר, בודדת עד לאימה, קטנה ועלובה כילדה בעלת מוס. עיניה האדמדמות נראו כמלאות דמע וקווצת השיבה, שביצבצה מתחת לשביס הפרוע, לחשה: ראו נא, ראו כמה זקנה אני, כמה יבשה ורפת־כוח!...

- הגידי נא, - רציתי לקרוא לה, - אמרי נא, סבתא, כיצד את סובלת את כל זה, את הבדידות והכעס והשנאה אשר בך ומסביבך?... וכי את באנק? וכי יש בך דמיון כלשהו לבאנק? האין את חושקת עכשיו לבקש, להתחנן כי לא יעזבוך פה לבדך עם הערבי וקורי העכביש והארגז?...

היא ישיבה על המיטה, ורגליה לא הגיעו ארצה... ראשה הושפל אחורנית וחזה העייף נשם כבדות ועמוקות... כאילו בכי חילחל בו.

ט. אידיליה של שלטים

בצאתנו את הבית, הזרים עלינו ברז השמש הגדול והחם סילון אור פתאומי, שמָּהָה כהרף־עין את זכר קורי העכביש והשממית הערירית שלהם. בשעה זו היה העולם בהיר, רחב וריק, כאולסטערוכה ענקי, שרק תמונות־נוף צופות בשתיקה מעל קירותיו. הזמן משך לאט לאט אורחת שעות מנומנת ועצלה לאורך המסילה השוממת יותר מכל דרכי היום – זו שבין אחר־צוהרים ולפנות־ערב.

פתחי החנויות פיהקו בשורה ארוכה, והשלטים, בחבורת זקנים חביבים, שנזדמנו לרחוב אחד, סיפרו זה לזה בנחת, בקול מרוסק וחלוד, מעשיות מופלאות על־אודות "סֶפֶר מומחה לגברות מפאריז" ו"צעירה מדופלמת לשפות וקורספונדנציה עם קבוצות ועם יחידים..." על דבר "צלם בשביל פאספורטים ועושה תמונות לימים נוראים" או "חייט באחריות ממדרגה ראשונה בקומה שניה מקבל הזמנות בדיוק נמרץ"...

"תובל קין – בית־חרושת לתיקון ראשי פרימוסים" התרפק באהבה על "עדינה – מגבעות לנשים מווינה" ו"עזרא – בית מסחר למחשירי קתיבה בולים ומטיפות" נשא על כתפיו "חדר קטן להשכיר לבחור לפנות ברחוב אלעמבי"..." ובתוך האידיליה הזו, שנסתדרה לשני צידי הרחוב, צעד אחד בחור כארז וסילסל בנוסח ספרד:

אַסְיָקִימוֹ קֶר הַיּוֹם וְלֹא מְחַר

תִּקְנָה פְּעִמִּים אִם קִנִּיתָ פְּעַם

מִי שֶׁלֹּא טָעַם לֹא יוֹדֵעַ טָעַם

הנמנום והמנוחה התמודדו לאורך כל הכביש באין מפריע, האביר בעל דמות היגון לא דירבן את רוסינאנט עסקיו וחמור הסתכלותי הקטן דדה אחריו, משועמם ועצלולי, במעלה רחוב שבזי.

- בשעות אלו – אומר האביר – הבורסא שובתת כמעט. רק פרחי ספסרות צעירים, שאינם מוצאים את ידיהם ורגליהם בתוך המהומה, באים פנימה על־מנת לנוח מבטלנותם המייגעת, לספר הלצות דר־משמעיות ולהתווכח על־אודות נדוניות של בנות איכרים. הבורסא סגורה היא, אבל הפרלאמנט ודאי פתוח. אם רוצה אתה, סור לשם. לפנות־ערב תמצאני במקום ישיבתנו הבוקר.

פניתי ואלך לפרלאמנט.

י. אני והשעון מחליטים לישון

מי יודע מה תהיה דמותו של ביתהמחוקקים העברי לעתיד לבוא? כיום הנהו ממש כבימי שפוט השופטים. מקומו בצל אילן קלוש, בשדרות רוטשילד. הוותיקים ביצרו להם מקומות־ישיבה על שני ספסלים סמוכים זה לזה והאורחים, הסרים לשמוע ולהשמיע, מצטופפים סביבם בשני עיגולים הדוקים, מושיטים צוואריהם פנימה, או מטים אוזן זה על גב זה, כרופאים שעמדו לבדיקה הדדית, ומגיבים על הקול הבוקע מן המרכז בחיוכים ובקריצות־עין.

הליצן שבחבורה, זה שפניו נקבים־נקבים כפת־לחם חצי־שחור, שפיו מפצח אמרות־עקיצה כאגוזים מרים, ופולט פצצות מדמיעות של אניקדוטין, בוחר לו קורבן לגרות בו את יצר הוויכוח, ורומז לקהל השומעים כי הנה הנה יתחיל המחזה. זקן, בעל שיער כסף ולחיים ורודות, זקן, אשר אשתו קישטה אותו משום־מה בצווארון כחול בעל פסים לבנים, נפתה ומתחיל להוכיח כי הבשר הכשר מוכרח להיות יקר מן הטרף, יען הקצב היהודי, כמו הפועל היהודי, זקוק לשכר רב יותר מן הפועל הזר. הוא בטוח עד אין קץ בצדקתו, הוא יודע כי האחרים אינם מסכימים לו רק מתוך רשעות... לבו דווי על זה... אגרופו החלוש הולם באוויר כפטישון נחפז, גופו הרפיף נמשך קדימה, עומד ליפול בזרועותיו של איש שיחו, ומשקפיו הרועדים נאחזים בכל כוחם באוזניים, לבל יתחלקו מן האף הסגלגל.

את הזקן מסלקים חיש מהר ומקשיבים רב קשב לשיחה רצינית שבין בעל־בית ידוע ובעל תיק מסתורי על־אודות צרותיה של היהדות הגרמנית. במרחק כמה פסיעות קורא מישהו בקול דואב ובמנוד־ראש מכתב שנתקבל מרוסיה. ענייני חוץ וענייני פנים מתחלפים לסירוגין. קבלנים אוהבי סדר ושונאי הסתדרות; פועלים שפרשו למנוחת צוהרים מאוחרת; יושבי קרנות, נערים, נדחקים ומתאמצים להיאחז בגלגלי הוויכוח – את כולם מאחד רגש אהבה מיוחד במינו, רגש הכרת־תודה זה לזה ולחיים על כי הם מעניינים כל־כך ומלאים תוכן ואפשר לדבר על־אודותם בחברותא.

אבל כעת, בשלהי היום, שוממות גם השדרות. נהר האור השוטף בין חופי הצל על העל גדותיו, הניס את האמהות עם עריסותיהן, וצימצם עד כלה גם את שטח הפרלאמנט. שעון המשטרה, החוזר בלי־הרף על האל"ף בי"ת ואינו מצליח בשום אופן ללמדו, נרדם מרוב שעמום כשאצבעותיו תקועות בין גימל ודל"ת. במשך שעה וחצי נמנמנו יחד וכשקמתי לשוב אל הבורסא, התמודדו כבר צללי האילנות על פני החול כעוסקים בחילוץ עצמות לאחר יום תרדמה ארוך.

יא. בנות צחוק בחצאי פרצוף

אור הדמדומים ליכסן את קרניו אל תוך בית־הקפה האפלולי וייפה אותו עד מאוד. חלונות־זהב מוארכים השתרעו על הריצפה, נגהות חכלילים התנועעו במראות העמוקות, כששניים אדומות במים כחולים, וקטורת סיגריות סגולה הסתלסלה בסילונוי האבק הישרים והמבהיקים, שפלחו את העלטה ככידונים שלוחים. מין שלוה חגיגית מפוארת לטפה את הכול. המסובים היו מעטים ודיברו בחצי קול. בושם אשה מעודן פירפר כציפור שבויה בין הקירות. אלה היו רגעי ביניים תמימים, מצניעי בוא ומצניעי לכת. כל מקום מן המקומות הרבים שבעולם יש לו רגעים כאלה. הם טוֹוים גשרי קורים דקיקים מחוף־עבר אל חוף־עתיד והנהר שמתחתם עמוק ויפה ובני־אדם עומדים לרגע, מרכינים ראשיהם ומאזינים לנגינת המים.

החלונות השרועים על הריצפה נתארכו עוד יותר. רחוב עמוס־קול שטף מאחרי זוגיות־ראווה כחולות. כל זהב הסמיק וכל סומק האפיל. נברשות־החשמל שילשלו את ראשיהן ההפוכים, הושיטו את צוואריהן, כמאזינות ללחש עולה ומבקיע מלמטה... וכאשר הגיעה המתיחות עד למעלה מכוחותיהן התנערו כולן יחד ופקחו עיניהן... החשמל פיכה קל ושמה. הדלת הפתוחה שלחה מדי פעם להקות אורחים חדשות מתוך זרם הרחוב, והכיסאות התעודדו והתכוננו לקדם את פניהם... כדורי גלידה אדומים, לבנים ושחומים התנשקו בגביעי אלגביש ונמסו מאהבה הדדית; סאנדבישים, מרי נפש מרוב חרדל, הושיטו לכול לשונות נקניק שמנות. כוסות בירה בלונדיות, שוצפות מעודף טמפראמנט, העיפו קריצות קצף אל ספלי קפה – ברוֹנְטִים חריפים... הבורסא שינתה את טעמה היומי, תיבלה אותו במיני בשמים, גיוונה אותו בצבעי קשת, נתנה בו פלפלניות מעוררת ומגרה. את התמונה הזו חוללו רק הנשים היפות, שהצטחקו בחצאי פרצוף מתחת לכובעי־דיסקוס מלוכסנים ובלעו עוגות שוקולדה עגלגלות, כמחמאות מתק. אצבעותיהן ורודות־הצפורן הניפו סלילי פלירט מחונחנים מתוך סיגריות אדומות־זנב וברגליה־משי שלהן הבריקו, לאור החשמל, מחשבות "רומבה" מפולפלות.

מחזריהן ובעליהן נחים מעמל היום. אלה עוסקים ב"חזרות" ואלה, מכיוון שלא נאה להם להתחיל במחזה שני תיכף ומיד לאחר הפרמיירה, מתנחמים בשיחת רעים. אבל הבורסא הזידונית והתקיפה אינה נחה לגמרי אפילו בשעות פיקאנטיות אלו. היא רק נצטמצמה בשולחן אחד, העומד, כאי פרוע ומסתורי, באגם האור והעליצות שמסביב. חמישה אנשים אינם זזים ממנו מאז בין־הערביים.

יב. כבני־אדם בתרנגולים

שולחן זה, שאליו הסבו חמשת האנשים, היה אומלל מאוד. כל חבריו נתקשטו ב"כיבודים" יקרים, המתיקו סודי "סודות" עם גביעי "קרים", עידנו את שיש האבן שלהם בשיש זרועות חשופות, וריגלו במסתרים את הליכות הקרב הנטוש בין הנעלים גבוהות־העקבים והנעלים קצרות העקבים. כל חבריו שכחו זה כבר את יום הבורסא המייגע, ורק הוא לבדו שרוי עדיין בתוך תוכו של הבוץ. אפילו המלצר נואש ממנו לגמרי. חמישה גופים עוטרים אותו כמבצר אטום. הראשים סמוכים זה לזה בעיגול ועשן סיגריות עולה מתוכם, כמתוך לוע הר־געש תמידי. הזנבות־האודים אשר במאפיה רבים מדי וארוכים מדי. תזמורת העצבים מתפרצת לתוך פוגה פרועת דהרה, אבל שרביטי ההגיון המנצח עדיין מרסנים אותה, מכניעים אותה לתווי המחשבה ולקצב הזהירות והנימוסים.

מסיבה זו היא תחנה סופית לנדודים, לתעיות וגישושים מפרכי גוף. כאן קרב ההכרעה. לאחר ששני הסרסורים היהודים, מטעם מוכר הקרקע ומטעם הקונה, שיחקו ביניהם לבין עצמם ב"מחבואים", ב"חתול ועכבר" וב"גנבים ושוטרים", לאחר שהרגישו, כי כוחותיהם הולכים וכלים, עד שאינם יכולים כמעט להוסיף ולרמות איש את רעהו ואיש את שולחו, החליטו כי הגיעה השעה למסור את המשך השעשועים לבעלי הדבר עצמם. העניין נמשך זמן רב מדי, גזל יותר מדי מרץ ומוח ועצבים; אם לא ייגמר בכי טוב ייגמר בכי רע... כעת אין מקום לחשוב, לטכס ולחבל, הכול מתקרב מאליו אל הקץ ההכרחי, ועליכן: זהירות, עינים פקוחות ושליטה עצמית!... הסרסורים תועים בין הררי אלף הלירות ומתאמצים שלא להתחלק, ח"ו; אמנם שבע יפול צדיק וקם, אבל חשבון זה אינו מביא אלא לידי עגמת־נפש וכאב עצמות... הם מתבוננים בשולחיהם כבני־אדם בתרנגולים שנלקחו לכפרות וצפים בקוצר־רוח לכתיבתו ולחתימתו הטובה של החוזה.

האביר בעל דמות היגון פשט מעליו בינתיים את השריון הנוקשה ונהפך לרומיאו לירי, הוזה ומחייך. מישהי ענתה כבר לחיוכו, והוא, לפני שיפתח ב"סצינה על המעקה", ממחר לעשות את חובת בין אדם לחברו ואומר לי:

- הסתכל נא בשולחן ההוא. שני הערבים הם מוכר הקרקעות ובן משק ביתו. היהודי היושב בלי נוע, בפעירת פה, כמלך אסור בלהטים, הוא הקונה. הסרסור המדבר בקול רם אל הערבי ובלחש אל היהודי, הוא בא־כוח הקונה, וזה העושה את ההיפך הוא בא־כוח המוכר.

גמר בנוסח טלגראפי ומיד עבר לשיחת לבבות אלחוטית עם הגיילייטה המפורכסת, שענתה לו אף היא בגלי Herz קצרים וארוכים... עוד מעט יחליטו להתקרב ולהתוודע זה אל זו. הם עומדים על סף ההכרה.

יג. ואטרלו

אני מודה לאביר על ההסברה הקצרה, מאחל לו כל טוב וכל הצלחה ומשקע את כל עצמי בתמונות ובפרצופים.

הערבי הוא גבוה, צנום וחסר תנועה כחנוט. פלג גופו העליון זקוף כדקל, ורגליו, הרגילות בשפיפה ישמעאלית, פשוטות הרחק אחורנית מתחת לכיסא. "קומבאז" ארוך צהוב, בעל פסים שחורים, לופת את הגוף, מאחד ומטשטש את כל אבריו עד היות לו דמות גליל גמיש, מעין תולעת מפותלת. פעם בפעם הוא מגביה ידו, אוזר בתרבוש, מרימו קמעא ומנופף במטפחת לבנה מעל לראשו הסגלגל. תנועה זו חוזרת בפרקיזמן קבועים ומעידה, היא לבדה, כי לא משותק האיש ולא ברמינו. זהו יורש מתנוון למשפחה עשירה ועתיקת יחס. אינו מתבונן ואינו מקשיב לשום דבר. שכלו וידיו לא עשו מעודם כל מלאכה. עיניו הטרוטות מזדהרות בזיקי טרף רק למראה גופות מעורטלים ורק צלילי החליל והתוף, בהרקידם בטן קטיפה רעננה, מעירים את אוזניו הנובלות. הסרסורים יודעים את הדבר דעת היטב, אבל לנצלו לטובתם איאפשר להם. בן משק הבית יושב סמוך־סמוך אל אדוניו, נלחץ אליו, מתמזג עמו, ממלא את מקומו. העניין הולך ומסתבך, אבל הוא לא ייעף ולא ייגע. אצבעותיו מפזזות מהרמה, כשוזרות־מוזרות חוטים נסתרים, פיו עונה לימין ולשמאל, אוזניו נטויות לשמאל ולימין ואישוניו בוחנים־נוקבים ממארב ריסייהם. כל עצביו דרוכים, כל חושי עומדים על המשמר. את הקרקע צריך למכור, ויהי מה!... אך משהו מפריע אותו, כנראה, מכשול רב מוטל על דרכו, והמעבר סחור־סחור קשה ומסוכן. הוא משתדל להסתיר את מבוכתו וחושב מיניה וביה, שמא לא כדאי הדבר, שמא גלוי וידוע הכול לסרסורים ויש להזדרז ולעשות עמהם יד אחת... אבל כיצד לסדר את הדבר בפני הקונה?! הקונה משרבב את ראשו אל תוך תוכו של עיגול המסובים וזווית השולחן ננעצת בכרסו ככידון חד. דיבורו השוטף של הערבי אינו מובן לו, אבל הוא שומע במרץ רב לנעימת הקול. הסרסור מתרגם לו את הדברים ונבוך ומתבלבל פעם בפעם. הקונה חושד יותר ויותר, וכידון השולחן הולך ומתעמק בבטנו. הסרסור מתחיל להתווכח ארוכות עם הערבי ואחר־כך עם חברו למקצוע. הוא דורש משהו והם אינם מסכימים. הוא מתמלא חימה, רותח כולו, משמיט מידיו את המושכות ודוהר במדרון. בעיניו של הקונה מהבהבים חליפות סימני קריאה וסימני שאלה,

ולפתע – סוף פסוק!... הכול מובן... כלומר: הכול חשוד, הכול אינו כשורה... הוא קם ועומד על רגליו, כשמשון המנער מעליו את הכבלים, יורק מעומקא דליבא, ומכבד את בא־כוחו בכמה כינויים, שאינם כינויי חיבה. הסרסור, שהבין עכשיו את פירשו של כבדהו וחשדהו, פושט את רגליו, משלשל ידיו לשני צדי הכיסא ומתחלק לאט־לאט למטה. בן משק הבית לוחש על אוזן אדונו כי הכול "חלס", והלה מתנשא ממקומו ומקריב את ידו אל לבו ואל מצחו, לאות כי רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום... אז עוצם הסרסור את עיניו, כנבהל מחזון־בלהות, ובהיפקחן הוא רואה את עצמו ערירי אצל השולחן הקטן, השומם והבודד, ממש כנאפוליון על אדמת אי הלינה הקדושה.

יד. הקטר יוצא לדרך

מה אירע כאן? – אני שואל בנפשי, ואינני מבין כל מאומה. פניו של הסרסור – כפני ספינקס, ומצחו – ככתב חרטומים. הוא מביט סביב־סביב כתר אחרי מישהו, ולפתע עובר חיוך רצון על שפתיו המשולשלות. הוא מחייך לקראת רומיאו. הנה מכיר! הנה אוזנים להשביע בהן את הלשון הרעבה... כי לדבר מוכרח הוא עכשיו, כי אין הוא יכול לשאת עמו הביתה, אל משכב הנדודים, את כל עומס הצער והמרירות שנצטברו בו.

תם... תם ונשלם!... אומר הוא כבואו לשבת דווקא בין ידידו ובין שכנתו הארעית... אכן, תם ונשלם. במשך כמה רגעים מתדפקים עוד מבטי האהבים של הזוג בחזהו ובגבו, מנסים למצוא דרך מסביב, מעל לראש, מתחת לבית־השחי... אך ללא הועיל, אין הם מצליחים להיפגש. הסרסור מרהנפש צנח ביניהם, כגזע אילן כרות, והרס במחי גוף אחד את גשר הפלירט הרופף, רומיאו לובש שוב בעל־כורחו את השריון הנוקשה, ונוגה־הקטיפה של עיניו נהפך לנוגה־פלדה. אין מנוס ואין מפלט מן הבורסא. אחרי מנת היום היא מגישה את פרפראות הערב... ואין לבוז לקטנות אלה! מתוך שטף השיחה אפשר לשלות חדשה מעניינת, פרט שיש להביאו בחשבון, ופרט לפרט מצטרף לפעמים לחשבון גדול!

הסרסור משתעל, גונח ונוחר פעמים אחדות, מצית סיגריה ופולט פרץ עשן עבה, כקטר היוצא לדרך ארוכה. פסי הדיבור משתרעים עד למרחוק... האביר שוקע יותר ויותר בכורסה, נכנע כולו לאיש־שיחו ויודע כי עכשיו הרי הוא בידי כחומר ביד היוצר. ברצותו יאריך וברצותו יקצר.

טו. וידויו של סרסור

- הלא תכירני. – מטרטר הסרסור וזוקף את זקנו בין פסוק לפסוק, כסימךקריאה, - הלא תכירני ותדע כי אין אני "ירוק" בסביבות הללו וכי נהירין לי שבילי המרכז המסחרי כשבילי וורשה־אמא. אוזנים לי לשמוע ואף להריח, ועינים לי מפנים ומאחור, כמו למלאך־המוות, להבדיל... אבל אין עצה ואין תבונה, כל עסק סופו הון ורווחה או יגון ואנחה. רואה את מין עסק שכזה מטייל לו ברחוב, גלמוד וחלש, כתינוק שאיבד את אמו, ולבך מתמלא רחמים. עוקב אתה אחריו לאט־לאט, באין רואה ובאין מתחרה, ניגש אליו, נושא בזרועותיך ומלחש לו: בוא עמי, ילד מתוק, בוא עמי הביתה... היזהר לך מן האנשים הרעים האלה, פן יאכלוך... כי אוכלים הם ילדים קטנים; ואני מכל משמר אשמור עליך, כאם אהיה לך, כאם וכמינקת... כך אתה מדבר אליו, מלטף ראשו, מנשנו, ולבך שמח על המצווה הגדולה אשר נזדמנה לידך. ופתאום תרגיש כי מישהו הולך בעקבותיך. כי עוד בעל טובה רוצה לזכות בחלק מן העולם הבא. הנה אחז בעורפך, ואתה מנערך מעליך, הנה השתער מלפנים, ורגליך שלוחות אל בטנו... אך לשווא! המלחמה נטושה בכל אכזריותה, שניכם יוצאים ממנה בשן ועין, והילד איננו...

... כך, דרך משל, נשמט מבין אצבעותי ממש פרדס גדול ונאה. ארבעה נכנסו לפרדס, ארבעה סרסורים בבת אחת, ברכנו זה את זה לשלום והתחלנו מיד במלחמה. השלושה יצאו בריווח הגון, ורק אני, ביש גדא שכמותי, נכנסתי ב"שלום" ויצאתי ב"שלום"...

... הדבר אירע לי הבוקר, ואכן: אם החילות לנפול נפול תפול... ראני נא, ככלי מלא בוש וכלימה אני לפניך. אשר התחולל פה לנגד עיניך אינו אפילו בגדר כשלון ותבוסה. הלכתי בדרך טובה, בדרך ישרה ובטוחה, ופתאום מעדה רגלי ואשתטח אפיים ארצה. אמנם ידעתי, כי יש לו לאֶפנדי אח באמריקה, וכי אם אחיו הוא, ייתכן כי גם לו יש חלק בירושה, אבל מה לי, חשבתי, ולעסקי משפחה שלהם? ... הן אם נתחיל לזמן לכל עסק פעוט את קרובינו, הנפוצים על פני שבעים ושבעה ימים, לא נגיע לעולם למזומנים! מידה מגונה ומזיקה היא הסקרנות, וחוף מזה – הלא המונים מתים בכל שנה באמריקה מקור, מחוס, מאבטומובילים ושאר מרעין בישים; למה זה, איפוא, אבלבל את מוחו של יהודי, הרוצה לעבור לחיי חקלאות בריאים בארץ אבותיו, ואבוא לספר לו מעשיות על אח שיכול לעבור מן העולם לפני עלות על דעתו להתעניין בירושה? ...

הוא שולה את פלח הלימון מתוך כוס התה, תוחבו לתוך פיו ואומר בעצימת עינים:

- העיקר: עצבים! עצבים וקוררוח!... פליטת־פה קלה מתוך רוגזה ועייפות, גילתה ליהודי שלי את אמריקה... אבל מאין אקחם, את העצבים הללו? המלילות הנדודים או מימי המתיחות והחרדה? תמיד מתדפק אני על פתחים זרים, שופך את מררתי ודמי על עסקים לא־לי, נשבע שבע ביום על עניינים שאינני יודעם. שאסור לי לדעתם... השומע אתה? אסור! שאם אשים להם לב הרי אין לי ברירה אלא להדק את העניבה המרוטה הזאת עד שלא יהיה עוד צורך לקנות חדשה במקומה. אבל הקונים והמוכרים, השוקלים כל דבר בישובה־דעת ובזהירות, נאחזים בכל תג, שואלים לכל פרט, דורשים הוכחות על הוכחות. עוד מרה הב להם, עוד דם וליח עצמות... בלעדי לא יוכלו להבדיל בין ימינם לשמאלם, בלעדי לא ידעו מגרש קונהו ומוכר מקום בעליו. בלעדי לא יימכר כל דבר בכפל מחיר ולא ייקנה למחרתו בכפל כפליים, ואותי יראו כטפיל מאוס, כעלוקה מוצצת...

... הנה לפני כמה ימים באה אונייה טעונה עולים בעלי הון, זריקת כסף חדשה לתוך מחזור־הדמים של הבורסא. רצתי כמובן, עם כל הרצים, אל בתי־המלון, לשמוע מפי האנשים הללו על טיב "הסחורה" ולהשמיע להם חדשות מחדשות השוק. אבל איש איש מהם, מן העולים החדשים הללו, גן נעול, מעיין חתום, עיר סוגרת ומסוגרת. אתה מקיף גם מקיף את החומות, תוקע גם תוקע עד צאת הנשמה והם שומעים ונהנים ואינם מאמינים...

- בבקשה ממך, - אומר לי יהודי שכזה, - בבקשה ממך, הישבע לי בחיי בניך... וכי מה יכולתי לעשות אותה שעה, הגידה נא לי, מה יכולתי לעשות? דרוש ממני את אשר תדרוש, עניתי לו, צווה עלי ואשבע לך בכבודי ובחיי, במצפוני ובחלקי לעולם הבא... רק לא בבני... כי בנים יש לי, כי בטוח אני, שאמנם יש לי בנים...

ואחרי כל אלה באים בני־אדם פשוטים, שלא עסקתי עבורם מטוב ועד רע, חורקים על שן בפני ומקללים אותי מאחורי. שמע נא, ידידי, אם מותר לו לקבצן להתפרנס מפשיטת־יד, מדוע זה יאסרו עלי להתפרנס מפשיטות־רגל? ואם המחירים צבים כמכות טריות בכל אשר אפנה, הבי האָשם? האם שנאו בני־האדם את מידאס המלך, שמגע ידו הפך כל חפץ לזהב טהור? אדרבא, ריחמו עליו ונדו למר גורלו. הן יש וגם אני עצמי נכון להתפלל לאלוהים, כי יסיר מעלי את המדהבה הזאת! יודע אתה ודאי, מה טעם ומה עניין בחיי, בימות משבר אין פרוטה בכיס ובימות שגשוג אין פנאי ליהנות ממנה. כל הפסד קל בימים אלה הוא בבחינת אבידה שאיננה חוזרת. צריך אני להתאמץ עכשיו עד מעבר לגבול האפשרות, כי אם לא עכשיו אימתי, ואם אין אני לי, אשתי לי ובני לי.. אגב, שמא מכיר ויודע אתה איזו תרופה לנדודי־שינה? ... אשתי נוהגת לבכות בלילה... עובד אתה כפרד, אומרת היא לי, כוחותיך

הולכים וכלים, מה יהא עלינו מחר, אין יודע... עובד אתה כפרד, אומרת היא שוב, את פניך אינני רואה מעולם לאור היום... ובשובך הביתה לעת לילה אפילו אל הילדים לא תשעה. עניין ביש הוא בכי אשה בלילה, לגמרי לא שמח. מסביב היה אור. כדורי גלידה לבנים, אדומים ושחומים התנשקו בגביעי אלגביש ונמסו מאהבה הדדית. נשים הצטחקו בחצאי־פרצוף מתחת לכובעי דיסקוס מלוכסנים.

טז. קנה־מידה

הרחוב צלצל, צהל והתלוצץ. מדרכות, שעייפו משפשוף סוליות סרסורים שחוקות, התמודדו והתמוגגו מתענוג לטיפות רפרפניות של עקבים גבוהים. בחורות הסתכלו בחלונות־הראווה הצהובים והתקנאו בבובות המקושטות.

בחורים פצחו זרעונים בנוסח לנינגראד ונווה־צדק ודרשו בליהרף לשלומו של Mr. Brown. מודעות "המגרשים למכירה" נתכסו בצל, ופנסייהחשמל קראו בעיון את תכניות שעשועי הערב. מאז הבוקר לא היה רחוב הבורסא במצברוח נפלא ומוזר כזה. הוא לא הכיר את עצמו.

אבל לאחר שבתייהקולנוע כילו ללעוס את גירת ההצגה השניה ולאחר שהמאחרים בלילה נתפזרו לבתיקפה ולשפת הים, באו הדממה והריקנות. סוכות הגזוז, המפורכסות בכל צבעי הסירופים, שתקו בבדידותן המזהירה, כעלמות במוצאי נשף, באין מי שילוון הביתה. הרחוב הרגיש כי עייף הוא. כי עליו לסובב מחר את גלגלי הטחנות, ושקע בתרדמת אבנים אטומה.

אז ראיתי, בתוך עיגול האור של אחד הפנסים, כבתוך ביצה צהובה, אדם יושב ליד שולחן־רוכלים קטן, שמספרים מסומנים בשוליו ופס נחושת מסתובב על גבי ציר, קבוע במרכזו. שזו בעל ה"רוֹלְטָה". במחיר חצי־גרוש אפשר לקוות כאן לעיפרון, לפנקס רשימות או לתיבת־בדיל קטנה, שטוב לשים בה מחטים לפאתיפון... הוא זוקף כנגדי פנים רציניים ובמבט בוחן כיאות לאדם שמפתחות הגורל ניתנו בידו. בבוקר, כשהגלגלים הגדולים מתחילים להסתובב, מוציא גם הוא את שולחנו הרעוע ומסובב בעצמו את פס הנחושת, הכול רואים אותו כראות מטורף. אבל הוא חושב ודאי, כי אין הבדל אלא בקנה־מידה... במשך כל היום הוא נדחף ונהדף בשטח ההמון, מחזיק בשתי ידיו את השולחן לבל יפול, ורואה את עצמו עסוק מאוד, כמו כולם... עושה עסקים!

עכשיו עומד הוא לבדו ברחוב הריקני, כשומר נאמן, ככלב אסור בשלשלת. אני מניח
חציגרוש. הוא מתבלבל ומתפלא... אני מפסיד והוא מחייך בבת־צחוק נבוכה
ומצטדקת:

- צריך אמונה במזל, - הוא אומר, - צריך אמונה במזל... אני יושב כאן מאז הבוקר
וגם אחד איננו ניגש אלי... מפחדים! אם רוצה אתה, קח את הכסף בחזרה, או
תשובב במחירו עוד פעם, לא איכפת לי... אבל אם אתה מתכוון לעסק רציני – הבה!
שחק הלאה... ריווח שלך – הפסד שלי, ריווח שלי – הפסד שלך! אין רחמים במרכז
מסחרי, עסקים הם עסקים!

אני מטיל עוד חציגרוש, עוד ועוד. פני המטורף נמתחים ועיניו מתרחבות. ברק זר
ורעב מנצנץ בהן. בולמוס שמונה תוקף גם אותי. לא העיפרון חשוב ולא קופסת־
הבדיל, רק אנו שנינו ברחוב. פס הנחושת מסתובב. הפורסא צוחקת אלינו מתוך
שָׁתָה.